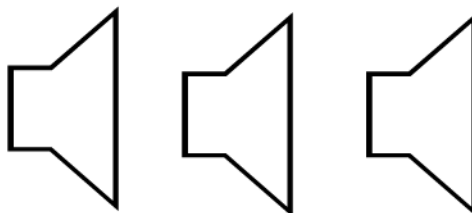

Ya 'Bede ge pēhya jā'í nubu ja ma Hnini

<http://nadiaorenes.es/blog/2014/05/que-debes-y-que-no-debes-hacer-al-disenar-tu-portada/>

<https://sp.depositphotos.com/142317492/stock-illustration-grandson-boy-teach-grandparents->

Abuelito ñuhu con niño-José Bacilio Santiago-septiembre 2019

Ra xi'to n'tëdi

Ra He'mi "Ya 'Bede ge pehyä jä'í nubu ja ma Hnini" bi n't o'te nu'bu ja ya `befi munts'í "Elaboración de libros digitales para fortalecer las prácticas de lectura y escritura en lengua indígena", ko ra nf ats'í ra Dirección General de Educación Indígena (DGEI), 'ne ra Secretaria de Educación del estado de Hidalgo na ngehna ra Programa de Inclusión y Equidad Educativa(PIEE), 'ne ra Dirección de Educación Indígena de la Entidad(DGEI).

`Be'to maxte `befi nxadi

Dirección para el desarrollo y fortalecimiento de lenguas indígenas. DGGEI.

Subdirección de Fomento de la lectura y la escritura en lenguas indígenas. DGEI.

Bi `yo'ti

José Bacilio Santiago

Ya maxte `befi nxadi

María del Pilar Rivera Sánchez

Alfonso M. Díaz Pichardo

Ra n'täts'í ya hña

José Bacilio Santiago

Maxte `tegi `befi

Miguel Ángel Gutiérrez Varela.

Ra N'tüdi

Nubu ja ya mudu Hnini, nu ya jä'í xä ngu yá mfädi ja, jäna nge'ä manyu ga'tho 'be'ä pädi, ya 'bede 'ne nu 'be'ä mi 'na. Gehya ni ne dä fädi 'be'ä mbëni, 'be'ä pädi 'ne 'be'ä o'te.

Nuya ya 'bede xo mba nthuts'i nubu ja ya tsukuä 'nanhna dä za ge dä mba ma hnehi o dä 'bede nubu ja ra hnini, ra ngunxadi o hombu hapu 'buhya jä'í, nu'bu di njabu dä mba n'to'te, nu'u to'o dä nehi dä bädi ha ni mba n'to'ti ya 'tohni 'ne ya hña.

Nuna ra he'mi "Ya 'Bede ge pëhya jä'í nubu ja ma Hnini", huxpu ya 'bede: Ra zate ge mi pite, ra n'yohu ge mi di ho ra 'befi, ra xita Santos nge di uni ya nts'ofu, ra pa nge'bu mi ndä'yë, ra n'yohu nge mi tsi ya fani 'ne ya ndäni.

Jäna nge'ä di xi'ähu ga'tho: Ya däjä'í, ya bätsi, ya tsu'n'tu thoho 'ne ya xambäte, gi pehmu nuna ra he'mi "Ya 'Bede ge pehyä jä'í nubu ja ma Hnini"

Ra N'tu'ti

Xi'to

Ra n'tüdi	3
Ra n'tu'ti	4
Ra zate ge mi pite.....	5
Ra n'yohu ge mi di ho ra 'befi.....	8
Ra xita Santos nge di uni ya nts'ofu.....	11
Ra pa nge'bu mi ndä'yë.....	14
Ra n'yohu nge mi tsi ya fani 'ne ya ndäní.....	19
'Bepu dä za di mba n'tüdi nubu ja ra ngunxadi.....	22

Ra zate ge mi pite

'Na ra Hnini nubu ra xekä Hai Nju, gepu ra Hnini De'keña, mi 'bupu 'na ra n'yohu ko rá xitsü 'ne rá 'tixu, nubu ja rá ngu.

<https://www.bing.com/images/search?view=fcasas-de-campo-pequenas-imagenes-decoracion-en-el-salvador-puerto-rico>

'Na ra pa bi gose'ä rá 'tixu nubu ja rá ngu, mi di njokí 'ne mi xu'tä ya mohi, pe 'rahmantho bi 'yode nge 'bo'o mi 'yobu thi. Bi 'yëna _ Mba bä nuga to'o 'yobu. Bi bon'ä thi 'ne bi hyandi 'be'ä jabu, 'ne bi 'yëna: _ ¿To'o 'yobu? ¿To'o 'yobu?, hinjo'o bi dädi, bi yu'tä mbo, bi thokä ra 'befi nge mi o'te. Nu'bu mi zo'ä rá ta 'ne rá me, bi xifi 'be'ä xi thogi, bi 'yëm'pu: Dä oxa nge ja'ä bi njohni ua thi ma hë'bu. Bi dä'ä rá ta _ ¿Hapu? Gä mba bä nuga. Hinte bi dini, bi 'yëm'pä rá 'tixu, _ Hinte jabu adi tü ni mui 'tixu, ha ge'ä 'na ra zu'uë bi thopu.

Nu'bu mi zo'ä ra nxui, bi n'ähä ga'tho. Mi zu'ä ma denxui, bi n'tode nge ja'ä bi njohni bu thi, bi nants'ä zi hmute, nu'bu mi xokä ra goxthi, mi 'bapu 'na ra n'yohu nge eme mahotho. Ra hmute bi 'yan'ni: _ ¿To'o'i?, ra n'yohu bi dädi buya: _ Di hongä 'na ra hmute nge di ne gä nthäti, bä ehë gä ñau. Nu ra hmute nu'bu mi bombu thi, ya hinjo mi 'bapu ra n'yohu ya xi mba, bi m'be'tho, nu ra hmute bi hyoni ga'tho bu thi, hinjo'o mi 'bapu, himbi dini, ya mi ne dä mengbu mbo.

<https://www.bing.com/images/search?view=-muchacha-hermosa-con-el-pelo-largo-y-la-piel-natural-coloc%c3%a1ndose-en-un-campo-de-amapolas-rojas-sosteniendo-amapola-roja-manos>

<https://www.bing.com/th?id=OIP.VbribUYVDRE4jtEGP16xTwHaEO&w=300&h=171&c=7&o=5&pid=1.7>

Bi 'yode nge bi n'ke 'na ra zate, ge'ä ra n'yohu ya xi mpuni bi gohi nge bi m'bozate, nu ra hmute bi ntsü, bi mbafi nts'edi 'ne bi ntihi bä xi'ä rá ta, nu'ä, ya xi 'yode nge bi mba'ä rá 'tixu, bä ehë nge dä yäni, bi 'yëm'pä rá 'tixu buya _ ¿'be'ä gä ja 'tixu?, nu rá 'tixu bi dädi _ Dä nuga 'na ra n'yohu mi 'bakua, bi nzoki 'ne dä ten'ni, pe bi m'bedi 'ne bi mpuni, bi gohi ra 'bozate, eme dä tsüga. Nu ra ta bi 'yëmbi buya: _ agi ntsü 'tixu, ya bi thogi, hinte jaua.

Bi dä'ä rá 'tixu buya: _ Pe dä nuga'ä ta, mi bakua ja goxthi 'ne bi nzokä, däode xä
nho 'be'ä bi xiki. Nu ra ta bi 'yëm'pä rá 'tixu buya: _ Hinmi në gä xi'í hanja 'be'ä bi
thogi, pe jatho nge gä xi'í 'nanhma gi pädi. Nu'ä gä nu 'tixu ge'ä 'na ra jä'í nge 'tëmbi
ra mpuni, ge kohi 'na ra zate.

Nu ra 'tixu bi ña 'ne bi ma: _ Ah, jäna nge'ä dä nuga 'na ra n'yohu bi m'bakua goxthi
'ne 'bexke bi m'bedi, bi mpuni, bi gohi ge ra 'bozate, ya hinmi päka. Jäna nge'ä dä
tsü.

Ra me bi 'yëna: _ Xä ngu 'be'ä thogi nuua di 'buhmu, jäna nge'ä gä njamansühu.

Ra ta bi 'yëm'pä rá 'tixu buya: _ Hingi nzofo 'ne hingi tenni hon'tä to'o ma jä'í dä nzo'i,
nge'tho hingi pädi 'be'ä ma n'to'te ja'ä, jatho gi njamansü, 'nanhma gi m'bummanho.

Nuna ra nts'ofu bi ün'nä rá 'tixu ra ta, majuäni'ä jatho nge gä huanhunto'o gä nzohmu
o gä ntsixhmu nge'tho 'rahmi 'nan'yo ya n'ote ja ya jä'í, hindi pähmu 'be'ä mbëni.

Ra n'yohu nge mi di ho ra 'befi

Mi 'bu'ä 'na ra n'yohu nge mi ho di mpefi, nubu ja ra hai xäntho, nuna zi jä'í mi di mpefi nts'edi, mi tühü ra dethä, ra ju, ra jumhai, ra mü, ya 'kani 'ne mi o'tä ra nhuäkafe. Ga'tho 'be'ä mi tuhu eme mi ja xä ngu nge'tho mi o'tä rá 'befi xä nho 'ne ko ga'tho rá mui 'ne mi di ho 'be'ä o'te 'ne hinmi seya, 'ne mi numanho nge di mpefi mi 'na ya jä'í, 'nanhma di nja 'be'ä dä ts'i.

Milpa de maíz-José Bacilio Santiago-Septiembre 2019.

Pe mi 'bupu mi 'na ya jä'í nge hinmi numanho nge nuna zi n'yohü dä bonmanho 'be'ä ga'tho o'te, jäna nge'ä bi mudi di nseya yu, 'na ra n'yohu bi 'yëna: _ ¿'Be'ä gä orbähu pa hindi nja xä nho ya 'befi nuna zi n'yohu? Bi dä'ä ma 'na 'ne bi 'yëna: _ Ja'ä gä othu, nge'tho ma 'na ponmanho rá 'befi xindä geju. Bi mudiyu buya dä ts'ombä ya 'befi'ä zi n'yohu. Bi mbayu bä nezpi, bä espi 'be'ä ga'tho mi tuhu, bi dümbä ya za 'ne ya do nubu ja rá huähi, ge'ä bi yotyü 'ne bi 'ye'ti ga'tho 'be'ä mi jabu ja ra huähi.

'Ne nu'ä zi n'yohu bi dü rá mui nge bi nu'ä bi mba ma japi nubu ja rá huähi, bi hyandi nge xi 'ye'ti ga'tho 'be'ä mi jabu 'ne bi 'yëmbu ya: _ Dä ngu'tä 'bu Gä thoki Gä mpefi, ya hon'tä ojä i pädi 'be'ä thokua. Bi njabu bi 'yo'te 'ne nu rá 'befi ma 'na bi bonmanho, bi nte 'ne bi nja xä nho 'be'ä ga'tho bi dühu.

huerta de cafe-José Bacilio Santiago-Septiembre 2019.

Nu'u ya zeya jä'í bi hyandi nge ma 'na ponmanho rá 'befi na zi n'yohu, bi 'yën'ä 'na yu: _ Hingi ho nge Gä seya bahu na zi n'yohu, nu'bu di ts'ombahu rá 'befi ma 'na ponmanho 'be'ä o'te, jäna nge'ä hingi ho Gä njahu bu, jatho Gä hokju ma n'to'tehu Gä padihu nu 'be'ä di othu, ya hingä thoki Gä nseyahu.

Bi dä'ä ma 'na 'ne bi 'yëna: _ Ge'ä, mba Gä häkpahu nu 'be'ä o'te, Gä numanho Gä mpehmu 'nanhna di njamanho ma

'Ne bi njabu bi 'yotyu ya n'yohu, bi padi ya m'bui 'ne himbi thoki bi nseyu, bi 'yorbä ra nho ya mijäihu, bi mudi di mpefi xä nho 'ne bi hokiä m'bui yu.

Nuna ra 'bede jaua ürkähu nge hingä nseyahu, gä mpehmu nts'edi 'ne gä othu xä nho ga'tho hon'tä 'be'ä di othu, 'nanhma di nja xä nho ma 'befihu, nge'tho nu ra nseya o nu ra upäte hingi ho'ä, nu'bu njabu ya jä'í xo eme tsase ya umbi 'ne hingi 'bunmanho.

Nu'bu gi ne gi m'bunmanho, jatho gi njojä'í gi 'yorbä ra nho hon'tä to'o, hingi huanhru ni meni', nuú to'o gi di mpähmu, ga'tho ya jä'í gi 'yorbä ra nho 'ne nubuya eme gi njohya xä nho ga'tho ya pa nge gi m'bui.

Ra xita Santos nge di üni ya nts'ofu

Nu'bu ma ya'bu bi m'bu'ä 'na ra xita nge xä ngu yá jeya xi m'bui, nubu ra Hai Mbi'tho, nu ya jä'í bu ja ra Hnini eme mi ëzpä'ä zi xita Santos, nge'tho mi ja xä ngu rá mfädi, ga'tho ya jä'í mi pabu hapu 'bui nge bä apä 'na ra nts'ofu 'bepu di hoki ga'tho 'be'ä

Zäntho mi xiü ya jä'í nge dä 'yo'tä ra nho, hindiupäte, hindä 'yorbä ra nts'o yá mi jä'íhu, hindi nkue, hindä hyon'ä ra ntsui, zäntho di m'bumanhohu ga'tho ya jä'i.

'Na ra pa bi zombu 'na ra n'yohu 'ne bi 'yëmbi: _ ¿Di ne ja'ä gä an'nä'í zi xita Santos? Ra xita bi dädi 'ne bi 'yëna: _ Dä za, ¿'Be'ä gi xiki?

Nuna zi n'yohu bi 'yëmbuya: _ ¿'Be'ä gä o'ta xita? 'Bu'ä 'na ra jä'í nge eme di ugi, hingi numanhogi, zäntho di paki. Nu ra xita bi ün'nä ra nts'ofu buya, bi 'yëmbi: _ Nu'í pa gi m'bui xä nho, hingi kozpä 'be'ä o'te, hingi upi, hingi nkue, jatho nge gi 'yorbä ra nho, 'ne nu'ä ra jä'í nge di u'kä'i dä bädi nge hingä 'na'í ngu ni n'te ui, nu'bu gi 'yo'tä 'be'ä di xi'i, xtä nho di nja ni m'bui.

Nuna zi n'yohu bi 'yëm'pä ra xita: _ Jamadi xita, gä bēnga xä nho nuna ra nts'ofu gä xiki 'ne gä o'ta.

Ra xita Santos bi dädi 'ne bi 'yëmbi: ¬_ Ni mba xä nho.

Ge'ä bi 'yo'tä zi jä'í 'be'ä bi mba sifi, bi 'yoxä ra nts'ofu.

'Na ra pa nu'ä ra jä'í nge mi diupi bi 'yanni: _ ¿Hanja nge hingi nkuege? Nge'tho nuga zäntho di u'kä'í, di seya'í, hindi numanho'í.

Nuna zi n'yohu bi dädi 'ne bi 'yëmbi: _ Nuga di ne gä m'bunmanho hindi ne di njaga ya nhëi, jäna nge'ä hindi nkue nu'bu ja'ä pa n'torke, di hetho, hinte di xifi 'ne hinte di ne gä japi, nge'tho nu'bu gä kospi 'be'ä orkä ya jä'í hingi ho'ä 'ne hingä m'bunmanho.

Nu ra jä'í nge mi seya bi bädi nge hingi ho di njabu, 'ne nubuya bi n'yomfëni bi ne dä padi rá m'bui, 'ne bi 'yëna: _ Gä heka ra nseya, gä fudi gä nhogä jä'í, nge'tho ge'ä xä nho gä o'ta.

Nu'bu mi pa'ä rá n'to'te nuna zi n'yohu, bi mudi dä m'bunmanho 'ne bi bädi nge'ä ra nhogä m'bui'ä.

Nu'bu mi pa'ä rá n'to'te nuna zi n'yohu, bi mudi dä m'bunmanho 'ne bi bädi nge'ä ra nhogä m'bui'ä.

Nuna ra 'bede i xangähu nge Gä m'bunmanhohu ko ga'tho ma mi jä'ihu, hingä nseyahu 'ne hingä orbähu ya nts'o ma mijä'ihu, Gä numanhohu 'ne Gä mfaxu ga'tho gähu 'nanhma Gä njohyahu, Gä padihu 'be'ä di othu 'ne zäntho Gä othu ra nho.

Ra pa ge'bu mi ndä'yë

Nubu ra Hai Hnini Nju, zäntho 'yë xä ngu ya pa, pe bi tho'ä 'na ra pa ge eme bi ndä'yë nu rate pa, bi mudi bi xo'ti ya 'toho, bi go'ti ya 'yu'tegi 'ne himbi za dä thohya

Deslave carretera-David Bacilio Molina -Septiembre 2019.

Nu ya jä'í buya bi dü rá mui nge'tho ya hinmi tsohya 'tegi nge dä düts'i 'be'ä dä ts'i, xä ngu'u bi nzoni nge'tho himbi bädi 'be'ä dä 'yo'te, tengu bi ja 'na ra m'bui:

Nu ra ta bi dü rá mui nge'tho nu'bu mi mudi nge bi n'yë nts'edi xä ngu ya pa, ya himbi za bi mpefi ya jä'í, nubuya, ga'tho ya jä'í bi ntai nu 'be'ä jabu ja ya mpa, bi 'yëm'pä ra bonme: _ Gä mba bä tanga 'be'ä gä tsihu. Nu rá bonme bi 'yëmbi: _ Xä nho, gi ntihi 'nanhma gi tini 'be'ä gi tai. Bi mba'ä zi n'yohu bä honi 'be'ä dä dai.

Nu'bu mi zombu ja ra mpa, bi 'yan'nä to'o mpabu: _ ¿Ha jabu ya thuhme? Bi dä'ä ra ma: _ Ya hinte jaua bi nthege ga'tho.

Nuna zi n'yohu bi dü rá mui 'ne nextä nzoni, bi bëni 'ne bi 'yëense: _ ¿'Be'ä dä zi'u ma bätsi ga 'ne nu ma xitsü? Bi thoki dä n'yo, bi mba rá ngu, nu'bu mi zoni bi 'yëm'pä rá bonme: _ Ma zi xitsü, ¿'Be'ä gä tsihu ya? Hinte dä tini bi nthege ga'tho 'be'ä mi jabu. Nu'ä zi xitsü bi dü rá mui 'ne ximbi nzombuya 'ne bi 'yëna: _ Huëi gähu ya, huëi ga, huëi yu ma zi bätsi, huëhi'i ma zi ndo, ¿'Be'ä gä othu ya?

Xo bi nhëtho'u, hinte bi man'u nge'tho bi dü yá mui, nu'ä ra ndo bi ña'ä buya 'ne bi 'yëna: _ Mba gä tonhmu xonhma dä mba nsoki ra 'yu'tegi 'ne dä zoho 'be'ä gä tsihu.

Pe bi thogi ya pa 'ne xo 'yëtho hingi jagi, nu ya jä'í 'bupu ja ra hnini ya hinmi pädi 'be'ä dä 'yo'te, nge'tho ya hinte ja 'be'ä dä zi.

Bi mudi bi nxipu ya, nu 'na ra n'yohu bi 'yëna: _ Maha bä nuhu ra ze'mi, gä xihmu nge gä mpehmu, gä hoju ra 'yu'tegi. Bi dädi'u mi 'na ya jä'í 'ne bi 'yën'u: _ Dä za, mba gä mpehmu hingä thoki gä umbähu.

Bi mba bä hon'ä ra ze'mi 'ne bi 'yëm'pu: Bä ëkahe ge gä xi'ähe, gä maha bä mpehmu, gä hokju ra 'yu'tegi 'nanhma dä za bä thogi ya 'tegi 'ne bä tü 'be'ä gä tsihu.

Nu ra ze'mi buya bi nzohyä jä'í 'ne bi peti nubu ja ra dängu, bi nxifi 'be'ä dä 'yo'te.

Bi 'yën'ä ra ze'mi: _ Gä mpehmu ni xudi ga'tho gähu hinjo'o dä gokua ja rá ngu, nge'tho mahyoni 'ra'ingu gä othu 'nanhma dä za di nja 'be'ä di ne gä tsihu.

Ga'tho ya jä'í bi dädi 'ne bi 'yën'u: ¬_ Xä nho jatho nge ga'tho gä mpehmu, pe gä häxu ma nzedihu, 'nanhma gä hathu 'ne gä hum'pähu 'ne gä juahmu n'nihi. Ga'tho bi 'yëna nge xä nho.

Nu'bu mi hyats'i nu ra ze'mi bi mehni ya ashmayo nge bä mba'ti ya jä'í 'ne dä xifi nge dä hyum'pi nge'tho ya bi nde bi 'yëm'pu: _ Hyum'pähu ya bi hyats'i xä nho, ya gä maha ya ën'ä ra ze'mi.

Ga'tho ya jä'í bi mba bä mpefi 'ne eme bi njohya nge'tho ya dä mba ma hoki ra 'yu'tegi 'nanhna bä thohya 'tegi 'ne dä zohya nts'ihme, nu'bu mi guadi ya 'befi bi mudi bi zohya 'tegi nge bä tü 'be'ä dä ts'i, nu ya jä'í bi nzoni nge eme bi njohya nu'bu mi nu ga'tho 'be'ä bä mba nthu.

Destapando carretera-David Bacilio Molina-Septiembre 2019.

Nuna ra 'bede xangähu ge nu'bu ja ya nhëi, jatho ge 'ra'igu gä mbënhmu, 'rabu gä mpehmu, gä mfaxu ga'tho, nubuya,

Ra n'yohu nge mi tsi ya fani 'ne ya ndäni'

Nubu 'na ra Hnini mi 'bupu 'na zi n'yohu nge mi ja rá 'befi, bi mudi dä dai 'na ra ndäni'ne 'na ra fani.

Bi 'yëm'pä rá xitsü: _ Di ne gä ëka ya ndäni'ne ya fani, jäna nge'ä di ne gä tanga.

Nu rá xitsü bi dädi 'ne bi xifi: _ Nu'í ya go gi pädi 'be'ä gi 'yo'te, nge'tho ge'ä 'na ra 'befi me xä nhëi.

Bi 'yën'ä zi n'yohu buya: _ Xä nhëi hmahä, pe nu'bu hingä tsapi ya hinte dä za gä o'te. Jäna nge'ä nu rá xitsü bi 'yëmbi: _ Dä ne, gi tsapi xonhma dä bonmanho.

Nu'ä ra n'yohu bi mbabu hapu bi 'ba ya fani 'ne ya ndäni', bi hyandi xä nho ga'tho ya zu'uë mi 'babu. Bi huahni nda'ä ma fani 'ne nda'ä ma ndäni' dä dai.

Bi mba bä an'ni nu ra jä'í nge pa ya zu'uë, bi 'yëmbi: _ ¿Hangu di muui nu ra thengä 'bofani 'nehnu ra ndäni'?

Nu'ä ra ma bi yëna: Nuna ra fani, di muui 23 mahuähi, nu ra ndäni di muui 26 mahuähi.

Ra n'yohu bi 'yëna mahon'ä: _ ¿Ha hingi kä'mi zi ts'u?

_ Hingi tsa, ya ge'ä di muui, bi dädi ra ma.

_ Ya dä ngu'tä 'bu, Gä tsixa yu yoho, bi 'yën'ä ra jä'í.

Nuna ra n'yohu bi mengbu rá ngu, eme mi di johya bi zixä ra fani 'ne ra ndäni, nu'bu mi zombu ja rá ngu, bi 'yëm'pä rá xitsü: ¬_ Ya dä tsoka, bä tanga 'na ra fani 'ne 'na ra ndäni, bä ehë gi nu eme mahotho ya.

Nu ra xitsü bi hyandi 'ne bi 'yëna: _ Xo mahotho ya, gi

Caballo en el potrero-José Bacilio Santiago-Septiembre

2019,

hon'tä 'be'ä ma zu'uë, jatho Gä jamansühu, Gä fahmu 'nanhma di njohya yu.

Ge'ä bi 'yo'tä ra n'yohu, zäntho bi jamansü ya zu'uë, bi xändi, xä ngu bi m'buhyä fani 'ne ya ndäni', ~~pe~~ nuna zi n'yohu mi di ho dä 'yëi ya fani 'ne ya ndäni', mi di fadi, di ün'na 'be'ä dä zi, di ün'na ra dehe 'ne di xudi, nge'tho di hoyu ya fani 'ne ya ndäni, jäna nge'í te xä nho.

<https://www.bing.com/images/=imagen+personas+en+una+casa+en+el+campo&simid>

Gehna bi 'yo'tä ra n'yohu, nuna ra 'bede i ürkähu ge gä hohu 'be'ä di othu, 'ne nu'bu di tsihu ya zu'uë tengu 'na ra fani, ra ndäni, ra fo'yo o

'Bepu dä za di mba ma n'tüdi nubu ja ra ngunxadi

Nu ya bätsi tsa dä bädi 'be'ä ga'tho n'tüti, jäna nge'ä nu ya xambäte jatho nge dä merpä ya 'bede ya bätsi nge obu ja ra ngunxadi, 'ne ma 'na xä nho nge'tho nuyu eme di ho dä 'yode, 'ne nu ya bätsi nu'bu dä 'yots'e ya 'bede di hokpä rá mfeni, dä beni 'rahmantho, dä za dä 'yo'te 'rahmantho hon'tä 'be'ä ne dä 'yo'te, dä bädi dä nehi xä nho ya n'to'ti, ya di nuhu 'bu nge xä ngu ya nho di nja ya bätsi, jäna nge'ä dä 'berpä ya 'bede nubu ja rá ngu, ja ra ngunxadi.

Ra He'mi 'tegi 'befi "Ya 'Bede ge pehyä jä'í nubu ja ma Hnini" bi 'to'ti ra Hña Nñuhu Xäntho, ra xekä Hai Hñunthe, bi 'yo'ti José Bacilio Santiago, nubu ja ra munts'ä 'befi "Elaboración de libros digitales, para fortalecer las prácticas de lectura y escritura en lengua indígena", rate ma 're'magoho ya he'mi bi 'to'te.

Pachuca de Soto, Hgo., 2019.